

Futbolcuların Video Yardımcı Hakem “VAR” Sistemi Hakkındaki Görüşleri

Çağrı Hamdi ERDOĞAN

MEB, Şehit Ahmet Cihan Kilci Ortaokulu, Kayseri

Özet

Bu araştırmanın amacı futbolcuların Video Yardımcı Hakem “VAR” Sistemi hakkındaki görüşlerini incelemektir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan olgubilim desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 sezonunda Kayseri ilinde süper grup ve birinci kümede faal olarak futbol oynayan amatör erkek futbolculardan seçilen 21 kişi oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği kapsamında dört sorudan oluşan görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular VAR Sistemi’nin hakem hatalarını azaltan ve futboldaki adaleti sağlayan bir teknoloji olduğunu düşünmektedirler. Çalışma grubundaki futbolcular VAR Sistemi’nin hakemlerin stresini azalttığına ve özgüvenlerini artırdığına ancak futbolcularda oyun esnasında motivasyon düşüklüğüne sebep olduğuna vurgu yapmışlardır. Ayrıca çalışma grubundaki futbolcular VAR Sistemi’ni geliştirmek için Var karar süresini kısaltıcı çalışmaların yapılması ve daha farklı kamera çekimlerinin kullanılmasını önermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Hakem, Var Sistemi

Views of Football Players about the Video Assistant Referee “VAR” System

Abstract

The aim of this study is to examine the views of football players about the Video Assistant Referee “VAR” System. The study was conducted in the phenomenological design, which is one of the qualitative research designs. The study group was comprised of 21 male individuals who were actively playing amateur football in the super-group and first tier division in Kayseri province in the 2019-2020 season. In the collection of the study data, the interview method was used, which was one of the qualitative research data collection methods. In the interview method, an interview form comprising of four questions was used as the data collection tool. The data obtained in the study were analyzed through the content analysis method. As the conclusion of the study, it was determined that the football players in the study group consider that the VAR System is a technology which decreases the misjudgments of referees and ensures fairness in football. The football players in the study group emphasized that VAR system decreased the stress levels of referees and increased their self-confidence; however, it decreased the motivation levels of the players during the game. Additionally, the football players in the study group suggested that further study should be conducted to decrease the VAR decision making process in order to improve the VAR System and different video shootings should be used.

Keywords: Football, Referee, Var System

GİRİŞ

Futbol, biri kaleci olmak üzere, toplam on bir kişiden oluşan iki takım arasında oynanır. İngilizce foot ve ball kelimelerinin birleşiminden adını alan futbol, küre şeklindeki bir topa, eller ve kollar kullanılmadan, ayak, vücut veya kafa ile vurarak, rakip kaleye gol atmaya amaçlı bir mücadele oyunudur (Yardımcı, 1996).

Günümüzde yapılan spor dalları arasında en popüler ve en bilineni futboldur. Bugün futbolun dünyada yüzbinlerce sporcusu ve milyonlarca da izleyicisi bulunmaktadır. Futbol, oynayanları, izleyicileri, çalıştırıcıları ve yardımcı personelleri kapsamında değerlendirildiği zaman, günümüzde bir endüstri halini almıştır (İnal 2013).

Futbolun en beğenilen spor dallarından birisi olması, kolaylıkla ulaşılabilir olmasıyla ilgilidir. Futbol oynayabilmek için belirli bir vücut yapısına ihtiyaç olunmaması, geniş bir alanda oynanabilmesi, çok çeşitli hareketleri içinde barındırabilmesi, mücadele zenginliği ile birlikte sonsuz ihtimaller içermesi, oyunun kurallarının açık ve net olması, futbolun toplumun tüm kesimlerine ulaşabilmesinde oldukça etkili olmuştur (Apaydın, 2000).

Her yaş, cinsiyet ve yeterlilikteki insanın, rahatlıkla bu oyunu oynayabilmesi, futbolu bu denli sevilen bir hale getirmiştir. Futbol, pahalı malzemeler gerektirmeyen, hemen hemen her türlü alanda oynanabilen, basit bir spor çeşididir. Futbol sahip olduğu bu özellikleri ile kendisine her geçen gün yeni oyuncu ve izleyici kitleleri kazandırabilmiştir (Gifford, 2006).

Genel anlamda hakem, her iki tarafın da anlaşmazlığını çözmek için başvurduğu kişiyi veya seçim yetkisi verilen uzman veya yargııcıyı ifade eder. Spor kavramında, herhangi bir yarışma, iki takımın haklarını ihlal etmeden ve oyunun kurallarını daha iyi elde etmek için tarafsızlık ilkelerine bağlı kalmaksızın yönetmek; bu kişinin saha içi eylemleri, kararları ve uyguladığı yöntem ve çalışmalarına da "hakemlik" denir (Morgan, 2000). Hakem, müsabakanın oynanması sırasında oyunla ilgili her şeyi kontrolünde tutan kişidir (Evans ve Bellon, 2000).

Bir futbol müsabakası, oyunun kurallarını uygulamak için otoriteye sahip bir hakem tarafından kontrol edilir. Hakem, oyunun kurallarını uygulayarak, müsabaka sırasında futbolcuların rakiple olan mücadelesinde ve davranışlarını düzenlemesinde önemli bir rol oynar (Bangsbo ve Williams, 2003).

Hakemlik futbolun altın üçgeninin en önemli köşesini oluşturmaktadır. Hakem; hem seyirci ile futbolcu arasında, hem de rakip takımlar arasında köprü görevini görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirmesini yapmaktadır. Bir futbol maçının güzel, heyecan verici, fair play ilkeleri içerisinde, bol gollü geçmesinde, bitmesinde veya düzensiz, olaylı kavgalı bir hava içerisinde oynanmasında hakemin rolü son derece önemlidir (Orta, 2000).

Dijitalleşmenin getirmiş olduğu avantajların futbol sahalarında kullanılmasının gerekliliği, yaşanan hataları en aza indirme konusunda ön plana çıkmış ve bu doğrultuda hakemlerin maça etki eden yanlış kararların önüne geçilmesi de amaçlanmıştır. Maradona'nın 1986 Dünya kupasında eliyle attığı gol gibi bariz hakem hatalarının önüne geçmek isteyen futbolun karar vericileri, hakemlerin yararlanması için; gol çizgisi teknolojisi ve VAR (video yardımcı hakem) gibi bir dizi teknolojik uygulamayı futbolun içine yerleştirmişlerdir. Özellikle VAR Sistemi futbolun dönüşümünde adeta bir yapı taşı olmuştur (Çırak, 2020)

FIFA, Fransa ile İtalya arasında 1 Eylül 2016 tarihinde oynanan hazırlık maçında tartışmalı pozisyonların tekrarını izlemek için ilk kez videolu sistem kullanılmasına izin vermiştir. İlk kez

uluslararası bir maçta kullanılan Video Yardımcı Hakem Sistemi “futbolda devrim” niteliğinde olup, 2018’de Rusya’da düzenlenen Dünya Kupası’nda uygulamaya devam edilmiştir (Demir, 2019). Ülkemizde de Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) tarafından 2018-2019 Spor Toto Süper Lig Lifter Küçükandonyadis Sezonu’nda VAR Sistemi’nin kullanılmaya başlandığı bilinmektedir.

Video Yardımcı Hakem (VAR) Sistemi, itirazların yoğun olduğu, müsabaka skorunun etkilenebileceği düşünülen pozisyonlarda, pozisyonun tekrar izlenip kararın değiştirilebilmesi hususunda imkân sunan yeni bir sistem olarak ifade edilmektedir (Engin ve Çelik, 2019).

IFAB ve FIFA’nın ortak kararıyla tartışmalı pozisyonlarda kullanılan “Video Yardımcı Hakem Sistemi” uygulaması, yanlış verilen gol, penaltı, kırmızı kart veya yanlış cezalandırılan oyuncunun belirlenmesinde uygulanmaktadır. Sistem, hakemin bir karar için yardım istemesi durumunda devreye girmekte, maçla ilgili olay, videodan incelenerek hakeme iletişim setiyle bildirilmekte ve hakem kendisine iletilen bilgi doğrultusunda kararını vermektedir. (Demir, 2019)

VAR sistemi, maçı yöneten hakem tarafından kararsız kalındığı takdirde, saha kenarına kurulan VAR ekranından pozisyonu tekrar izleme ve doğru karar verme imkânı sunuyor. Ayrıca Riva’da kurulan özel bir VAR odasında farklı farklı açılardan maçı izleyen ayrı bir hakem heyeti de, tartışmalı bir pozisyon ile ilgili maçı yöneten hakeme uyarıda bulunabiliyor. (Engin ve Çelik, 2019).

Bu araştırma, çalışma grubundaki futbolcuların Video Yardımcı Hakem “VAR” Sistemi hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada çalışma grubundaki futbolcuların Var Sistemi hakkındaki olumlu-olumsuz eleştirilerini ortaya koymak da amaçlanmıştır.

Literatür incelendiğinde VAR Sistemi hakkında yapılan bilimsel çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Araştırma, literatüre bu yönüyle katkı sunacaktır. Ayrıca VAR Sistemi’nin ülkemizdeki uygulamasıyla ilgili eleştirel bir bakış açısı geliştirmesi yönüyle de araştırma önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Futbolcuların Video Yardımcı Hakem Sistemi hakkındaki görüşlerinin incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan “olgubilim” desenine göre tasarlanmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanan bir bakış açısı olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 sezonunda Kayseri ilinde süper grup ve birinci kümede faal olarak futbol oynayan amatör futbolculardan seçilen 21 kişi oluşturmaktadır. Araştırma süreci boyunca, çalışma grubundakilerin kimliklerinin gizli kalması amacıyla isimleri verilmemiş ve katılımcı anlamında “K1, K2, K3...” şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 1. Çalışma grubundaki futbolcuların bazı özelliklere göre dağılımı

Kod	Yaş	Cinsiyet	Futbolculuk Geçmişi	Oynadığı Mevki	Kulüp
K1	22	Erkek	5 Yıl	Defans	Belsin Spor
K2	25	Erkek	7 Yıl	Defans	Güneş Spor
K3	24	Erkek	8 Yıl	Defans	Kayseri Gücü
K4	22	Erkek	7 Yıl	Forvet	Buğdaylı Spor
K5	21	Erkek	3 Yıl	Orta Saha	Makfit Spor
K6	22	Erkek	10 Yıl	Orta Saha	Kocasinan Şimşek Spor
K7	25	Erkek	7 Yıl	Orta Saha	Kafkas Spor
K8	21	Erkek	5 Yıl	Defans	Amarat Gençlik
K9	25	Erkek	12 Yıl	Defans	Yeni Esen Spor
K10	23	Erkek	3 Yıl	Forvet	Şeker Spor
K11	28	Erkek	10 Yıl	Forvet	Özvatan Gençlik
K12	22	Erkek	12 Yıl	Orta Saha	Sağlıkspor
K13	35	Erkek	16 Yıl	Orta Saha	Erciyes Reşadiye Spor
K14	25	Erkek	7 Yıl	Forvet	Kayseri Gücü
K15	20	Erkek	5 Yıl	Orta Saha	Makfit Spor
K16	23	Erkek	12 Yıl	Defans	Kocasinan Şimşek Spor
K17	23	Erkek	10 Yıl	Defans	Talas Anayurt Spor
K18	23	Erkek	13 Yıl	Orta Saha	Kocasinan Şimşek Spor
K19	32	Erkek	16 Yıl	Forvet	Sanayi Esnaf Spor
K20	23	Erkek	5 Yıl	Orta Saha	Yerköy Spor
K21	24	Erkek	6 Yıl	Orta Saha	Yolspor

Tablo 1'e bakıldığında çalışma grubundaki futbolcuların 14'ü 20-24 yaş arası ve 7'si 25 yaş ve üstü; futbolculuk geçmişleri 12'sinin 0-9 yıl arası ve 9'unun 10-20 yıl arası; oynadıkları mevki 7'sinin defans, 9'unun orta saha ve 5'inin forvettir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan "görüşme" tekniği kullanılmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca görüşmenin bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanıldığı ifade edilmiştir (Karasar, 2016).

Araştırmacı ile kaynak kişiler arasındaki görüşmeyi gerçekleştirmek için, görüşme formu kullanılmıştır. Formun başlangıcında çalışma grubundakilere kişisel bilgilerini ortaya koyan sorular yöneltilmiştir. Görüşme formunda hazırlanan sorular için öncelikle 7 maddeden oluşan soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular cevaplayacak bireylerin kolayca anlayabilmesi için net bir biçimde ifade edilmiş, aşırı soyut olmamasına dikkat edilmiş, kısa cevaplara neden olabilecek türlerinden oluşmamasına özen gösterilmiştir. Oluşturulan soru havuzu nitel araştırma alanında uzman öğretim elemanlarının değerlendirmelerine sunulmuş ve gerekli düzeltmeler Yıldırım ve Şimşek (2011)'in nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliği sağlamada kullanılan stratejilerden "uzman incelemesi" kapsamında yapılmıştır. Ayrıca uygulanacağı çalışma grubuna benzer üç amatör erkek futbolcuya görüşme formu cevaplandırılarak tepkileri alınmıştır. Yapılan değerlendirme ve deneme sonunda, görüşme formunun işler olduğu görülmüş ve belirlenen

sorulardan araştırmanın amacına hizmet eden 4 soru seçilmiştir. Görüşme formu şu sorulardan oluşmuştur:

1. Var Sistemi hakkında genel olarak ne düşünüyorsunuz?
2. Var Sistemi'nin futbolcular üzerindeki etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Var Sistemi'nin hakemler üzerindeki etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Var Sistemi'ni geliştirmek için yapılabilecek faaliyetler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler “içerik analizi” yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizi yapılırken Yıldırım ve Şimşek (2011)'in belirttiği üzere verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin temalara-kodlara göre düzenlenmesi-tanımlanması ve bulguların yorumlanması aşamaları sırasıyla takip edilmiştir. Ayrıca Yıldırım ve Şimşek (2011)'in belirttiği nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlikteki “inandırıcılık” kapsamında, yapılan kod ve temalar başka araştırmacılar tarafından incelenmiş ve olumlu dönütler alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Çalışma grubundaki futbolcuların video yardımcı hakem sistemi hakkındaki genel düşüncelerine ait bulgular

Temalar	f	%
Futboldaki adaleti sağlama	4	17,39
Hakem hatalarını azaltma	7	30,43
Futbolun doğallığını bozma	3	13,04
Futbolun heyecanını azaltma	2	8,70
Oyunu duraksatma	3	13,04
Futboldaki adaletsizliği artırma	2	8,70
Futbol için gereksiz uygulama	2	8,70
Toplam	23	100

Tablo 2'ye göre çalışma grubundaki futbolcuların Video Yardımcı Hakem Sistemi hakkındaki genel düşüncelerinde en sık ifade ettikleri fikirler, Var Sistemi'nin hakem hatalarını azaltan ve futboldaki adaleti sağlayan bir teknoloji durumunda olduğudur. Buna rağmen çalışma grubundaki futbolcular, Var Sistemi'nin futbolun doğallığını bozma ve oyunu duraksatma vb. olumsuz özelliklere sahip olduğunu da belirtmişlerdir.

Tablo 3. Çalışma grubundaki futbolcuların video yardımcı hakem sisteminin futbolcular üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerine ait bulgular

Temalar	f	%
Motivasyon düşüklüğü	7	43,75
Konsantrasyonda azalma	2	16,50
Daha az faul yapma	2	16,50
Hakeme daha fazla güvenme	3	18,75
Hareket süratini azaltma	2	16,50

Toplam **16** **100**

Tablo 3'e göre çalışma grubundaki futbolcuların Video Yardımcı Hakem Sistemi'nin futbolcular üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerinde en sık ifade ettikleri fikirler, Var Sistemi'nin futbolcularda oyun esnasında motivasyon düşüklüğüne sebep olmasıdır. Buna rağmen Çalışma grubundaki futbolcular, Var Sistemi sayesinde futbolcuların hakeme daha fazla güven duymasına ve daha az faul yapmasına da vurgu yapmışlardır.

Tablo 4. Çalışma grubundaki futbolcuların video yardımcı hakem sisteminin hakemler üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerine ait bulgular

Temalar	f	%
Streste azalma	6	35,29
Adaletsiz karar alma	2	11,76
Özgüven artışı	3	17,64
Oyun otoritesinde azalma	2	11,76
Daha saygın bir duruş	2	11,76
Kaygıda artış	2	11,76
Toplam	17	100

Tablo 4'e göre çalışma grubundaki futbolcuların Video Yardımcı Hakem Sistemi'nin hakemler üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerinde en sık ifade ettikleri fikirler, Var Sistemi'nin hakemlerin stresini azaltması ve hakemlerde özgüven artışına sebep olmasıdır. Buna rağmen futbolcular, Var Sistemi'nin hakemlerin oyun otoritesini azalttığına ve kaygılarını artırdığına da vurgu yapmışlardır.

Tablo 5. Çalışma grubundaki futbolcuların video yardımcı hakem sistemini geliştirmek için yapılabilecek faaliyetler hakkındaki düşüncelerine ait bulgular

Temalar	f	%
Var karar süresini kısaltıcı çalışmalar	8	38,09
360°-drone-örümcek kamera vb. sistemlerin kullanılması	4	19,04
Var hakem konuşmalarının kamuoyu ile paylaşılması	3	14,28
Takımlara belli sayıda Var inceleme talep hakkı verilmesi	2	9,52
Hakemlere verilen Var eğitimlerinin artırılması	2	9,52
Futbolculara verilen Var eğitimlerinin artırılması	2	9,52
Toplam	21	100

Tablo 5'e göre çalışma grubundaki futbolcuların Video Yardımcı Hakem Sistemi'ni geliştirmek için yapılabilecek faaliyetler hakkındaki düşüncelerinde en sık ifade ettikleri fikirler, Var Sistemi'nin karar süresini kısaltıcı çalışmaların yapılması ve daha farklı kamera çekimlerinin kullanılmasıdır. Ayrıca çalışma grubundaki futbolcular Var hakem konuşmalarının kamuoyu ile paylaşılmasını da ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'nin hakem hatalarını azaltan bir teknoloji durumunda olduğunu düşünmektedirler. Harley ve diğ. (1999)

kitleleri peşinden sürükleyen futbolda hakemin verdiği kararların, maçın sonucuna direkt etki ettiğine vurgulamıştır. Collina (2004) hakemlerin en doğru kararı vermesi gerektiğini belirtmiştir. Weinberg ve Richardson (2008) yapılan hataların hakemin zihinsel dünyasında olumsuz etki oluşturacağına vurgu yapmıştır. Kolayış (2009) pozisyon değerlendirmelerini yapan hakemlerin kararlarını verirken doğru ve tutarlı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Ekblom (1994) ve Satman (2014) yanlış verilebilecek kararlar ile hakemin sahadaki otoritesi arasında bağ olduğunu belirtmiştir. İshihara ve diğ. (2015) hakemlerin uygun kararlar vermesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Dinç (2017) hakemlerin çalmış olduğu bir düdüğün milyonlarca insanı hem maddi hem manevi bir şekilde ilgilendirir duruma geldiğini ifade etmiştir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'nin futboldaki adaleti sağlayan bir teknoloji olduğunu düşünmektedirler. Orhun (1992) fair play kavramının adil bir yarışma sergileyebilmek adına en iyisini yapmaya çalışmak anlamına geldiğini belirtmiştir. Pehlivan (2004) fair play kavramının ahlaki bir ilke olduğuna ve sporda adil oyun oynanmasının önemini ifade etmiştir. Dal (2004) sporun ahlaki yönü olarak değerlendirilebilecek olan fair play kavramını, sporcunun rakiplerine zarar vermeden adil yollarla amacına ulaşması olarak açıklamıştır. Cengiz ve Pulur (2004), Yıldırım (2005) ile Eitzen (2006) sporda fair play kavramı çerçevesinde adil oyunun önemine vurgu yapmışlardır. Orta (2000) bir futbol maçının fair play kuralları içerisinde başlayıp devam etmesinde hakemin rolünün son derece önemli olduğunu ifade etmiştir. Aydın (2003) hakemlerin taraflar arasında eşitlik sağlayan kişi olarak çok önemli bir yer işgal etmekte olduğuna vurgu yapmıştır. Gümüş (2009) hakemlerin eşit olmasına ve yarışmalar sırasında adil kararlar vermesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Kolayış (2009) pozisyon değerlendirmelerini yapan hakemlerin tarafsız bir yargıç gibi davranabilmesi gerektiğini belirtmiştir. Guillen ve Feltz (2011) iyi bir futbol hakeminin oyunu adil bir şekilde yönetmesinin önemine vurgu yapmıştır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'nin futbolcularda oyun esnasında motivasyon düşüklüğüne sebep olduğunu düşünmektedirler. Pelletier ve diğ. (1995) dışsal motivasyon kavramına vurgu yapmış, dış ortamda oluşan farklı durumların kişiler üzerinde oluşturduğu pozitif veya negatif etkilerinden söz etmiştir. Başer (1996) motivasyonun sporda başarıyı artırıcı faktörler açısından önemli bir yer tuttuğunu ve sporda yüksek performansın en önemli ögesi olduğunu belirtmiştir. Körük ve diğ. (2003) motivasyonun sporda başarı açısından önemine vurgu yapmıştır. Eker (2011) futbolda üst düzey performans için fiziksel faktörlerin yanında psikolojik faktörlere de vurgu yapmış ve motivasyonu vurgulamıştır. Çalışkan ve Göröl (2013) motivasyonun eğitimciler tarafından çok iyi yönetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Karageorghis ve Terry (2015) eşit olanak ve beceriye sahip sporcularda motivasyonun fark oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Gharehbaba (2015) motivasyonun; başarı, performans, odaklanma, arzulama ve amaca ulaşma konularında spor alanında kritik ve bir o kadar da stratejik öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Hoseniolupour (2015) sporda motivasyonun ruhsal, fiziksel ve bedensel engellere karşı başarılı olma,

başarısızlık halinde vazgeçmeme, kuvvetli kişilik özelliklerini sağlama gibi etkileri olduğuna vurgu yapmıştır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'nin hakemlerin stresini azalttığını düşünmektedirler. Folkman ve Lazarus (1980) stresi psikolojik anlamda olumsuz olarak algılanan bir durum olarak ifade etmiştir. Baltaş ve Baltaş (2002) stresin dikkat dağıttığını, performansı düşürdüğünü ve konsantrasyon problemlerine sebep olduğunu ifade etmiştir. Dohmen (2008) hakemlerin etkisi altında kaldıkları birçok stres faktörü olduğunu belirtmiş ve bu faktörlerin hakemlerin müsabaka yönetimlerini etkilediğini belirtmiştir. Rushall ve Lippman (1997) hakemlerde stresin, dikkat yoğunlaştırmaya olumsuz etki yaptığını ve bir yarışmada ihtiyaç duydukları uyarıları seçmelerini zorlaştırdığına vurgu yapmıştır Çoban (2004) futbol hakemlerinin sadece fiziksel olarak değil psikolojik olarak da hazır olmalarının önemine vurgu yapmıştır. Ratmatpenah (1997) futbol hakemlerinin gergin ortamlarda da soğukkanlılığını koruyup, oyunun tüm kontrolünü elinde tutma becerisine sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bansbo ve Williams (2003) futbolun geçmişe oranla daha hızlı oynanmasından dolayı hakemlerin oyunu yönetirken daha da zorlandıklarına ve vermiş oldukları kararlarda baskı altında kaldıklarına vurgu yapmıştır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'nin hakemlerin özgüvenini artırdığını düşünmektedirler. Castillo ve diğ. (2015) hakemliğin psikolojik yetkinlik isteyen bir iş olduğunu ifade etmiştir. Hagger ve Chatzisarantis (2005) özgüvenin performans üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Weinberg ve Richardson (2008) kendine güvenen hakemlerin tüm zorluklarda kendilerini kontrol edebildiğini ve özgüvenin başarılı hakemlik için çok önemli bir özellik olduğunu ifade etmiştir. Mckeon (2003) özgüven sahibi olmanın hakemler için önemine vurgu yapmıştır. Guillen ve Feltz (2011) ile Grunski (2011) iyi bir hakemin özellikleri arasında özgüveni belirtmiştir. Sarvan (2012) hakemin maç yönetiminde başarılı olabilmesi için özgüvenli olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Koludar (1996) özgüvenini koruyan hakemlerin başarıya ulaşabildiğini ifade etmiştir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi'ni geliştirmek için Var karar süresini kısaltıcı çalışmaların yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Tenenbaum ve Eli (1993) ile Macmahon (1999) karar verme sürecinin zorluklarına vurgu yapmıştır. Kneeland (2001) yararlı ya da etkin bir karar verebilmek için zamanlama ve sürecin doğru yönetilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gacar (2011) hakemin karar verme eyleminin önemine vurgu yapmıştır. Durna (1997) hakemlerin kararlarını mümkün olan en hızlı şekilde vermeleri, haklıyı haksızı saniyeler içerisinde ayırmaları ve çok kısa bir anda gördüklerini yorumlayıp kurallar çerçevesinde neticelendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Collina (2004) hakemlerin karar verirken risk aldıklarını vurgulamıştır. Cei (1994) ile Evans ve Bellon (2000) futbol hakemlerinin karar verme sürelerinin çok kısa olduğuna vurgu yapmıştır. Helsen ve

Bultynck (2001) üst düzey bir hakemin dakikada en az iki-üç karar verme durumunda olduğunu belirtmiştir.

SONUÇ

Bu araştırmada futbolcuların Video Yardımcı Hakem “VAR” Sistemi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi’nin hakem hatalarını azaltan ve futboldaki adaleti sağlayan bir teknoloji olduğunu düşünmektedirler. Çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi’nin hakemlerin stresini azalttığını ve özgüvenlerini artırdığını ancak futbolcularda oyun esnasında motivasyon düşüklüğüne sebep olduğuna vurgu yapmışlardır. Ayrıca çalışma grubundaki futbolcular Var Sistemi’ni geliştirmek için Var karar süresini kısaltıcı çalışmaların yapılması ve daha farklı kamera çekimlerinin kullanılmasını önermektedirler.

ÖNERİLER

Var Sistemi’ni kendisi sahada yaşayan futbolcular üzerinde benzer araştırmaların yapılması, Var Sistemi ile ilgili daha faydalı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu araştırmanın amatör erkek futbolcular üzerinde yapılması bir dezavantaj olarak düşünülebilir ve profesyonel ya da kadın futbolcuların Var Sistemi hakkındaki görüşlerini inceleyen farklı çalışmalar yapılabilir. Var Sistemi ile ilgili daha kapsamlı araştırma sonuçlarını ortaya koymak amacıyla gözlem veya görüşme yöntemlerinin kullanıldığı benzer nitel çalışmalar tasarlanabilir. Var Sistemi ile ilgili genelleme yapılabilecek sonuçlara ulaşmak için benzer nicel araştırmalar yapılabilir. Var Sistemi ile ilgili futbol antrenörlerinin, futbol seyircilerinin ve futbol hakemlerinin görüşlerini inceleyen çalışmalarla literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Apaydın A. (2000). *Futbola Giriş*. Bursa: Akmat Akınoğlu Matbaacılık.
- Aydın İ. (2003). Hakemlerin Maç Öncesi Durumluk Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Bazı Değişkenlerin Durumluk Kaygılarına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Baltaş A, Baltaş Z. (2002). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bangsbo S, Williams AM. (2003). *Physiology of Training*. Reilly T. and Williams Marks. (Edt). United Kingdom: Science and Soccer. Routledge.
- Başer E. (1996). *Futbolda Psikoloji ve Başarı*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Castillo D, Yanci J, Casajus AJ, Camara J. (2015). Physical fitness and physiological characteristics of soccer referees. *Science and Sports*. 31: 27-35.
- Cei A. (1994). Hakemlik psikolojisi. (Çev. Ayşe Kin). *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1(1): 21-23.
- Cengiz R, Pulur A. (2004). *Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal Bilimleri Sempozyumu*: Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi
- Collina P. (2004). *Benim Oyun Kurallarım* (GT Ünal Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Çalışkan G, Göral M. (2013). *Antrenörün Liderliği*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 94-103
- Çırak MF. (2020). Dijital Çağda Dönüşen Futbol ve Futbol Aktörleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban D. (2004). Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde Görev Yapan Klasman Hakemlerinin Sürekli Kaygı Durumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Dal İY. (2004). Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bilişim Teknolojisi Olanaklarının Bilimsel Araştırmada Kullanmalarına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Demir M. (2019). Endüstriyel futbol ve futbolda teknoloji kullanımı. *TRT Akademi*, 4(7), 86-103.
- Dinç A. (2017). Futbol hakemlerinin klasmanlarına göre mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesi (10. bölge örneği). *Iğdir University Journal of Social Sciences*, 13(3), 125-50
- Dohmen TJ. (2008). The influence of social forces: evidence from the behavior of football referees. *Economic Inquiry*, 46(3), 411-424.
- Durna E. (1997). *Türkiye'de Futbol ve Hakem*. İstanbul: Büyük Şehir Belediyesi Basımevi
- Eitzen DS. (2006). *Fair and Foul: Beyond the Myths and Paradoxes of Sport*. USA: The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Eklblom B. (1994). *Handbook of Sports Science and Football*. Oxford: Blackwell Scientific Publication.
- Eker E. (2011). *Motivasyon, Beyin ve Futbol, İçinde; Dopingle Mücadele ve Futbolda Performans Arttırma Yöntemleri*, Ankara: Ajans Mat Matbaacılık.
- Engin SG, Çelik VO. (2019). VAR'lığın YETER! Hakemlerin gözünden video yardımcı hakem sistemi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 7(2), 53-68.
- Evans R, Bellion E. (2000) *For the Good of the Game*. USA: Youth Sports International California.
- Folkman S, Lazarus RS. (1980) An analysis of coping in a middle aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21(3), 219-239
- Gacar A. (2011). Türkiye'deki Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Elemanlarının Karar Verme ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gharehbaba PB. (2015). Kadın Yüzücülerin Yüzme Sporunu Seçmelerinde Motive Eden Faktörler: İstanbul - Tebriz Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gifford C. (2006). *Futbol Ansiklopedisi* (L Türer Çev.). İstanbul: Tudem Yayınları.
- Grunska J. (2011). *Successful Sports Officiating*. USA: American Sports Education Program.
- Guillen F, Feltz DL. (2011). A conceptual model of referee efficiency. *Hypothesis and Theory Article*, 2(25), 1-5.
- Gümüş İA. (2009). 3. Bölgede Görev Yapan Futbol Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hagger M, Chatzisarantis N. (2005). *The Social Psychology of Exercise and Sport*. New York: Open University Press.
- Harley RA, Tozer K, Doust J. (1999). An analysis of movement patterns and physiological strain in relation to optimal positioning of association football referees. *Journal of Sport Science*, 17(10), 813-820.
- Helsen W, Bultynck J. (2001) *The Road to Excellence Fitness Training for Top Referees*. Belgium: Department of Kinesology, Cathoilek University.
- Hoseniolupour F. (2015). Üniversiteli Sporcu Öğrencilerin Sporda, Motivasyon Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Yöntemlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnal A. (2013). *Futbolda Eğitim ve Öğretim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İshihara Y, Naito H, Ozaki H, Yoshimura M. (2015). Aerobic fitness relation to match performance of Japanese soccer referees. *Football Science*, 12: 91-97.
- Karageorghis CI, Terry PC. (2015). *Spor Psikolojisi*. (E Demir, A Çadır Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kneeland S. (2001). *Problem Çözme* (N Kalaycı Çev.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kolayış H. (2009). Marmara bölgesi a ve b klasmanı futbol hakemlerinin kaygı seviyelerinin reaksiyon zamanı ile ilişkisi. *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-42.
- Koludar S. (1996). *Futbolda Hakem ve Sporcu*. İzmir: Gençkurt Matbaacılık.
- Körük E, Biçer T, Donuk B. (2003). Amatör futbol antrenörlerinin liderlik davranış tipleri kullandıkları motivasyon tekniklerinin belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 55-57.
- Macmahon C. (1999). Making Sense of Chaos: Decision Making By High and Low Experienced Rugby Referees. Master's Thesis. University of Ottawa.
- Mckeon D. (2003). *The Football Referee*. England: The Referees' Association.
- Morgan TC. (2000). *Psikolojiye Giriş* (Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Elemanları Çev.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.

- Orhun A. (1992). *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi: Fair-play okul sporunda bir eğitim ilkesidir*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu.
- Orta L. (2000). *Dünya’da ve Türkiye’de Futbol Hakemliğinin Başlangıcı ve Gelişimi Semineri*, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü.
- Pehlivan Z. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Pelletier LG, Tuson KM, Fortier MS, Vallerand RJ, Briere NM, Blais MR. (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: the sport motivation scale (sms). *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(1), 35-53.
- Ratmatpenah M. (1997). *A Critical Look at the Quality of Our Soccer Officials*, USA: Central Methodist College MO.
- Rushall BS, Lippman LG. (1997). The role of referees in physical performance. *International Journal of Sport Psychology*, 29(1), 57-72.
- Sarvan MK. (2012). *Anılarla Yolculuk*. İzmir: Zeus Kitabevi.
- Satman C. (2017). *Futbolda Hâkim Olma Sanatı*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Tenenbaum G, Eli MB. (1993). *Decision Making in Sport: A Cognitive Perspective*. New York: Macmillan: Handbook of Research Publishing Company.
- Weinberg R, Richardson P. (2008). *Başarılı Hakemliğin Psikolojisi* (R Ekmekçi Çev.). Denizli: Gültürk Matbaası.
- Yardımcı O. (1996). *Futbol Kültürü ve Eğitimi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Matbaası.
- Yıldırım İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 3-16.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.